

Zhytomyr Ivan Franko State University Journal.
Philological Sciences. Vol. 3 (98)

Вісник Житомирського державного
університету імені Івана Франка.
Філологічні науки. Вип. 3 (98)

ISSN (Print): 2663-7642
ISSN (Online): 2707-4463

УДК 81'373.2(477.83)
DOI 10.35433/philology.3 (98).2022.159-170

З ІСТОРІЇ ВИВЧЕННЯ НЕОФІЦІЙНИХ ІМЕНУВАНЬ

М. Я. Наливайко*

Науковий інтерес до неофіційних антропонімів як невіддільного компонента антропонімної системи має давню мовознавчу традицію.

Якщо прізвища та особові імена людей ґрунтовно проаналізовано в ономастичних дослідженнях, то прізвиська (індивідуальні, родичівські), сімейно-родові йменування, псевдоніми вивчені недостатньо. У неофіційних антропонімах відображено й характерні особливості говірки певної території. Це дає змогу дослідникам простежити взаємодію офіційної та народної системи йменування. Теоретичний аналіз праць з антропонімії дав змогу окреслити низку лінгвістичних проблем та різні підходи до їх вирішення.

У статті проаналізовано стан дослідження слов'янської неофіційної антропонімії, оскільки аналіз дослідницьких пошуків над неофіційними антропонімами сприяє виробленню методів представлення власного фактажу, установленню основних актуальних аспектів студії над прізвишками, сімейно-родовими йменуваннями.

Надзвичайно цінними для української антропонімії є праці М. Худаша, П. Чучки, Р. Остаха, напрацювання яких стали теоретичною базою для багатьох досліджень з антропоніміки.

У дослідженні з'ясовано, що представники різних шкіл і напрямів неоднаково підходять до вирішення проблеми класифікації прізвиस्क. Серед усіх проаналізованих підходів, запропонованих ученими, найповніше розроблена класифікація П. Чучки. Важливу роль у народнопобутовій системі йменування також відіграють родові назви.

Сучасні ономасти вдосконалили й поглибили наявні класифікації. У мовознавчій науці сьогодні наявні дослідження Н. Федотової, Н. Шульської, О. Вербовецької. Лінгвісти аналізують мотиваційну базу та словотвірну структуру прізвиस्क. Проблеми класифікації неофіційних іменувань і досі не втрачають своєї актуальності.

Ключові слова: прізвисько, неофіційна антропонімія, імена, прізвища, сімейно-родові назви.

ON HISTORY OF STUDYING UNOFFICIAL NAMES

Nalyvaiko M. Ya.

Scientific interest in informal anthroponyms as an integral component of the anthroponymic

* кандидат філологічних наук,
викладач кафедри української мови та методики її навчання
(Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка),
nalyvajko_m@tnpu.edu.ua
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-8738-7997>

system has a long linguistic tradition.

Whereas surnames and first names are thoroughly analyzed in onomastic research, nicknames (individual, family), family names, pseudonyms have not been studied enough. Unofficial anthroponyms also reflect the characteristic features of the speech of a certain territory. This enables researchers to trace the interaction of official and folk naming systems. Theoretical analysis of works on anthroponymy made it possible to outline a number of linguistic problems and different approaches to their solution.

The article analyzes the state of research on Slavic unofficial anthroponymy, since the research analysis of unofficial anthroponyms contributes to the development of methods of presenting one's own facts, establishing the main topical aspects of studies on nicknames, family names.

The works of M. Khudash, P. Chuchka, and R. Ostash are extremely valuable for Ukrainian anthroponymy; they have become the theoretical basis for many studies on anthroponymy.

The study revealed that representatives of different schools and areas approach classification of nicknames in different ways. Among all analyzed approaches proposed by scientists, P. Chuchka's classification is the most fully developed. Family names also play an important role in the folk naming system.

Modern onomastics have improved and deepened the existing classifications. In linguistics, there are modern studies by N. Fedotova, N. Shulska, and O. Verbovetska. Researchers analyze the motivational base and word-forming structure of nicknames. Today, the problems of classification of unofficial names remain relevant.

Keywords: nickname, unofficial anthroponymy, names, surnames, family names.

Постановка наукової проблеми.

Початки наукового вивчення прізвиськ пов'язують із працями А. Степовича, М. Сумцова, В. Охримовича, І. Франка. Важливим є дослідження закарпатських прізвиськ П. Чучки, у якому вчений визначає їхні найхарактерніші ознаки, установлює межу між апелюваннями та прізвиськами.

Дослідження неофіційної антропонімії становить великий науковий інтерес, оскільки прізвиська та сімейно-родові іменування фіксують інформацію про світогляд, характер певного народу та сприяють глибшому пізнанню розвитку його мови. Вивчення прізвиськ залишається актуальним: потребують ґрунтового аналізу різні види прізвиськ на всій території України та чекають свого дослідника, бракує монографій, присвячених проблемам народнопобутової антропонімії.

Теоретичний аналіз праць з антропонімії дав змогу окреслити низку лінгвістичних проблем та різні підходи до їх вирішення, а саме: установити компоненти, що творять неофіційну систему іменування; ознайомитися з різними класифікаціями неофіційних

іменувань; вивчити проблему відіменних, відпрізвисьцевих прізвиськ та сімейно-родових назв; простежити словотвірні особливості тощо.

Неофіційні іменування поділяються на прізвиська, серед яких виокремлюють індивідуальні та колективно-територіальні, і сімейно-родові іменування.

Мета роботи полягає в тому, щоб вивчити стан дослідження неофіційних іменувань.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Початки наукового вивчення прізвиськ прийнято пов'язувати з появою праці А. Степовича "Зам'ятка о происхождении и склонении малорусских фамилий" [29]. Наступним дослідженням, присвяченим українським прізвиськам, була стаття відомого етнографа М. Сумцова "Малорусские фамильные прозвания" [28], матеріал, на основі якого написана стаття, почерпнуто з території Харківщини та Полтавщини. У праці В. Ястребова "Малорусские прозвища Херсонской губернии. Этнографический очерк" [41] об'єктом вивчення стали українські прізвиська Півдня України. Робота цінна відповідно згрупованим

матеріалом із поясненням мотивів номінації прізвиськ. У свій час В. Охримович указував на різницю між офіційною та неофіційною системою іменування [21: 303]. Дослідження І. Франка "Причинки до української ономастики" [33] мало великий вплив на розвиток антропоніміки. Учений використав багатий фактичний матеріал, на основі якого висловив власні спостереження над родинним побутом галичан та проаналізував групи прізвиськ. У праці дослідник наводить групи прізвиськ за М. Сумцовим: 1) утворені з особистого, себто хресного імені родичів, батька або матері, найчастіше батька, або через батька від особистого імені діда, прадіда; 2) утворені від назви місцевості і то або первісної, звідки прийшов даний рід, або нової, де він живе; 3) утворені від визначних прикмет фізіономії або характеру; 4) утворені від ремесла та заняття; 5) утворені від числівників; 6) утворені від звірів; 7) утворені від рослин; 8) утворені від назв страв; 9) утворені на основі певних історичних подій; 10) утворені під впливом гумору та насмішки; 11) прізвиська, що вказують на чужоземне: татарське, румунське, німецьке, московське походження предка носія. Як бачимо, така класифікація прізвиськ є доволі детальною і широкою, однак учений зазначає, що ця схема не вичерпує всіх можливих груп українських прізвиськ [33, с. 397].

Сучасні ономасти вдосконалили й поглибили наявні класифікації.

Особливості словотвірної структури прізвиськ досліджував І. Ковалик у статті "Типологія системи словотвору прізвиськ жителів села Млинів Жешівської області ПНР" [11]. Автор аналізує жіночі прізвиська, визначає твірні форманти.

Дослідник закарпатської антропонімії П. Чучка в докторській дисертації "Антропонімія Закарпаття" [38] визначає найхарактерніші ознаки прізвиськ, робить спроби встановити межу між апелятивами, прізвиськами та іншими антропонімічними класами.

Мовознавець, урахувавши вади й неповноту систематизації прізвиськ В. Охримовича, запропонував власну мотиваційну класифікацію прізвиськ. П. Чучка поділяє всі прізвиська на три великі категорії: індивідуальні, оскільки вони скеровані на індивідуальні особливості іменованого, закладені в ньому самому; родичівські, або генесіонімі, які характеризують носія за одним із родичів, та спадкові [38: 237–241].

Індивідуальні прізвиська П. Чучка мотивує такими ознаками: 1) фізичні якості носія; 2) психічні риси; 3) особливості мовлення; 4) рід діяльності; 5) якийсь учинок носія; 6) територіальна ознака; 7) етнічна ознака носія; 8) місце іменованого в громаді [38: 263]. Родичівські прізвиська дослідник поділяє на такі розряди: патроніми, матроніми, пропатроніми, проматроніми, андроніми, гінеконіми, гіоніми, гамброніми, адельфоніми [38: 289]. Ця класифікація виявилася гідною для подальших наукових досліджень.

Надзвичайно цінними є праці М. Худаша [33; 34]. У монографії "З історії української антропонімії" [34] розглянуто власне лінгвістичні й екстралінгвістичні проблеми української антропонімії XIV–XVIII ст. – періоду стабілізації сучасної української антропонімічної системи. При цьому автор приділяє помітну увагу народнопобутовій ідентифікації особи, важливим компонентом якої є прізвисько [34: 81]. Ця праця стала теоретичною базою для багатьох досліджень з антропоніміки.

Важливим для ономастики є розгляд характерних особливостей українських відапелятивних антропонімів, вуличних прізвиськ, яке висвітлено в статті М. Худаша "До питання класифікації українських прізвищевих назв XIV–XVIII ст." [34]. На його думку, особливості таких прізвиськ випливають із самої їх номінаційної суті. Дослідник стверджує, що вуличні прізвиська давалися людині, починаючи з того життєвого періоду,

коли вона ставала свідомим суб'єктом, із часу вуличних ігор у своєму дитячому середовищі [34: 122]. До категорії вуличних прізвиськ, за М. Худашем, належать антропоніми, які експресивно виражають ту чи іншу рису зовнішнього вигляду, характеру чи поведінки; які називають людей за місцем їх проживання, за професією чи родом занять. Усі ці розряди прізвиськ з'явилися в побуті стихійно, хоча базувалися на певних мотивах номінації [34: 123-125]. Указані оніми М. Худаш класифікує за мотивами номінації, виділяючи такі розряди іменувань: жартівливо-зневажливі (*Заяць, Тхір, Гарбуз, Бульба, Бочка* та ін.), лайливо-зневажливі (*Горбач, Щерба, Лисий, Губатий, Довговухий*), професійні (*Запалюйсвічка, Лихограй, Жорнокльов, Козопас, Вовкогон* та ін.), за різними господарськими ознаками (*Куцевол, Кривокобила, Кривохижа* та ін.), за членами родини (*Кривобаба, Лиходід* тощо). В окремий розряд ономаст виділяє емоційно-нейтральні прізвиська, які називають людину для докладнішої її ідентифікації в колективі. Ідеться, зокрема, про прізвиська за місцем мешкання, нейтральне іменування за членами родини чи деякими господарськими об'єктами тощо. До групи неясних прізвиськ дослідник відносить оніми, мотиви виникнення яких тепер з'ясувати важко. Крім того, мовознавець указує, що в процесі систематизації побутово-вуличних прізвиськ раціональніше класифікувати їх за семантикою основ, оскільки поділ за мотивами номінації виявляється не завжди виправданим, бо справжні мотиви появи в народному антропоніміконі цих онімів встановити важко [34: 128-129].

Структуру сільських прізвиськ на Житомирщині досліджували П. Грищенко та С. Клименко, виявляючи та осмислюючи при цьому мотиви надавання аналізованих прізвиськ [6].

І. Козубенко порівнює неофіційну систему іменування людей з офіційною на Середньому Поліссі [12]. Дослідниця робить висновок, що сучасна

неофіційна система іменування на Поліссі близька до антропонімії західноукраїнських земель [12: 29], а неофіційні спадкові іменування більш актуальні, ніж офіційні прізвиська, але менш живучі, ніж останні [12: 11-12].

М. Лесюк, вивчаючи прізвиська жителів гуцульських сіл, відзначає, що прізвиська призначені для обслуговування певного кола мовців, замкнутого колективу [13]. Р. Остах у статті "Із життя сучасних українських прізвиськ 1" виділяє прізвиська, які внаслідок тривалого існування мають різний ступінь конотації [20].

А. Свашенко у роботі "Антропонімія старої Лохвиччини" аналізує особові назви, утворені лексико-семантичним способом від апелювативів, що переважно характеризували першопосітків за їхніми індивідуальними ознаками. На думку дослідниці, не можна стверджувати, що аналізовані особові назви належать до родових прізвиськ, оскільки часом ті самі люди мають варіанти іменувань. У зв'язку з цим А. Свашенко послуговується у статті термінами "прізвиська (прізвиська)", "особові назви", "антропоніми" [24: 309-310].

У мовознавчій науці є дослідження Н. Федотової "Сучасні прізвиська Луганщини: когнітивна прагматика творення тексту оніма". Науковиця проаналізувала сучасні прізвиська Луганщини в аспектах текстотворення й теорії комунікації та з'ясувала специфіку їх функціонування як стислих текстів, розглянула творення прізвиська; простежила реалізацію когнітивного потенціалу інтертекстуальних прізвиськ як елементів дискурсу їх текстів; визначила особливості творення прізвиськових текстів Луганщини в соціокультурному аспекті [32].

О. Антонюк вивчала прізвиська в комунікативному аспекті [1]. Дослідниця проаналізувала функції прізвиська, виявила, що основною є номінативна, оскільки прізвисько ідентифікує і характеризує носія. У сучасному селі важливо розрізняти

носіїв прізвиська, тому вагому роль відіграє диференційна функція. Дослідниця вказує на соціальну, фатичну та емоційно-експресивну функції неофіційних антропонімів [1: 6–14].

У дисертації "Неофіційна антропонімія Тернопільщини" досліджено індивідуальні та групові прізвиська за мотивами номінації, простежено функціональні та словотвірні особливості сімейно-родових назв [5].

О. Вербовецька з'ясувала обсяг поняття "неофіційні антропоніми", що охоплюють розмовні варіанти особових імен та різні види неофіційних іменувань; виявила найважливіші ознаки та функції прізвиस्क; обґрунтувала й застосувати оптимальні критерії розмежування груп неофіційних антропонімів та засади їх класифікації [5: 175].

У дисертації "Неофіційна антропонімія Львівщини" [17] розкрито мотиваційні й словотвірні-структурні особливості сучасних неофіційних іменувань. У дослідженні узагальнено різні трактування терміна "прізвисько" в ономастичній літературі, виявлено лексико-семантичну базу творення прізвиस्क жителів Львівщини і з'ясовано мотиви їх надавання. У роботі вміщено словник індивідуальних і колективно-територіальних прізвиस्क жителів Львівщини.

Лексико-семантичний та структурно-словотвірний аналіз неофіційних іменувань свідчить про те, що досліджуваний матеріал є частиною загальноукраїнського антропонімікону.

Досліджено народнопобутові антропонімічні вподобання поліщуків у праці "Неофіційна антропонімія Західного Полісся". У дисертації проаналізовано прізвиська на лексичному, словотвірному рівнях. Дослідниця згрупувала прізвиська з погляду їх мотиваційної класифікації.

З огляду на входження індивідуальної мотиваційної ознаки вуличні антропоніми диференційовано на мотиваційні групи, мотиваційні підгрупи, мотиваційні мікрогрупи),

мотиваційні ряди. У третьому розділі "Словотвірні-структурний аналіз неофіційних особових іменувань" визначено словотвірний статус вуличних антропонімів через залучення мотиваційної характеристики і специфіки конотативного наповнення. Установлено, що саме мотиваційна ознака в прізвиських повинна бути визначальною при з'ясуванні способу їх словотвору, а не структурна реконструкція, як у прізвищах [39: 3–6].

В. Павлюк дослідила неофіційний антропонімікон Вінниччини [23].

Класифікація прізвиस्क здійснювалася за теоретико-методологічними настановами: кількісними, формальними та семантичними. Крім індивідуальних і родичівських, дослідниця виділяє омонімічні. Поряд з указаною класифікацією до найзагальніших статистичних характеристик, що мають у своїй основі три- або дихотомічний поділ, В. Павлюк відносить характер мотивованості, кількісні ознаки, структуру прізвиस्क [23: 61].

Важливим чинником у дослідженні неофіційних іменувань є словники: "Словник прізвиस्क Нижньої Наддніпрянщини" В. Чабаненка [36], "Словник прізвиस्क жителів межиріччя Стиру та Горині" Н. Шульської [39], "Словник прізвиस्क північно-західної України" Г. Аркушина [28].

Наприклад, "Словник прізвиस्क Нижньої Наддніпрянщини" В. Чабаненка у двох книгах уміщує понад дванадцять тисяч неофіційних назв [35]. "Словник прізвиस्क жителів межиріччя Стиру та Горині" Н. Шульської фіксує прізвиська, які належать жителям території на межі між Волинською та Рівненською областями. Вуличні назви зібрані експедиційним методом у 50 населених пунктах [39].

Вагомим дослідженням є "Словник прізвиस्क північно-західної України" Г. Аркушина [28], основою якого слугували записи студентів, магістрів

українського відділення філологічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки впродовж останніх п'ятнадцяти років.

Дослідження процесів формування та функціонування українських прізвиськ передбачає зосередження уваги на іменах, що є можливою базою творення зазначеного розряду онімів. На особливий розгляд стосовно цього заслуговують статті В. Сімовича. У праці "Українські йменники чоловічого роду на **-о** в історичному розвитку й освітленні" дослідник спостерігає появу йменників чоловічого роду на **-о**, пов'язуючи її з адаптацією християнських особових власних імен, в яких у зв'язку з занепадом редукованих у слабкій позиції почали з'являтися важкі для вимови групи приголосних. Загальні йменники на **-к(о), -енк(о), -иськ(о), -л(о), -н(о)**, на думку вченого, мали значення аугментативності. Тому таке функціональне зближення створило можливість використання суфіксів середнього роду для творення форм імен, прізвищ та прізвиськ [26: 45].

У статті "Історичний розвиток українських (здрібнених та згрублених) хресних чоловічих імен з окремишньою увагою на завмерлі суфікси" В. Сімович визначає здрібнені суфікси (**-к(о), -н(о), -я, -о, -енк(о), -ен(я), -ош, -аш**) та згрублені (**-ищ(е), -иськ(о), -ан, -ун, -ак, -ай, -ир, -ур** та ін.), які в різні періоди функціонування української мови виявили різну словотворчу активність [25].

Зауважимо, що наукові дослідження В. Сімовича є вагомим внеском у розвиток української антропоніміки.

Особливо велику цінність має монографія Л. Гумецької "Нарис словотворчої системи української актової мови XIV–XV ст.", у якій розглянуто словотворчі особливості апелювальної лексики мови староукраїнських актів XIV–XV ст. та словотворчі особливості пропріальної лексики [7].

Помітне місце в українській ономастиці посідає праця П. Чучки

"Антропонімія Закарпаття. Вступ та імена. Конспект лекцій" [36]. У цьому спеціальному антропонімному посібнику автор охопив найважливіші питання теорії та практики вивчення власних особових назв. П. Чучка досліджує варіантність, словотвір закарпатських імен. Мовознавець указує на відмінності між офіційною та народною системами іменування, оскільки в живих найменуваннях ще й понині відчутні намагання характеризувати іменованого. За спостереженням П. Чучки, найсуттєвішу різницю між прізвиськами та прізвищами жителі Закарпаття вбачають у тому, що перші відповідають на запитання "Як ся кличе?", а другі – на запитання "Як ся пише?" [37: 15–16].

Монографія Р. Керсти "Українська антропонімія XVI ст. (Чоловічі іменування)" [10] базується на цінних архівних матеріалах. Дослідниця проаналізувала українську антропонімійну систему XVI ст., визначила фонетико-морфологічні та словотвірні особливості чоловічих іменувань зазначеного періоду. Р. Керста зауважує, що функцію прізвищ в іменуваннях XVI ст. виконували індивідуальні прізвиська, а також різні за значенням апелювати [10: 40].

Важливим вкладом в українську ономастику є дослідження Р. Остаха "Українська антропонімія першої половини XVII ст. Чоловічі особові імена (на матеріалі Реєстру Запорізького війська 1649 р.)" [18]. Привертає увагу і праця цього дослідника "До походження прізвищевих назв Реєстру (спроба етимологічного словника)", яка надрукована в додатках до "Реєстру Війська Запорізького 1649 р.". Вона містить антропоніми, похідні від слов'янських автохтонних імен і християнських особових імен, та деякі інші утворення [19].

У науково-популярній праці Л. Масенко "Українські імена і прізвища" висвітлено такі питання, як: походження українських імен і прізвищ, роль народних говірок у формуванні цієї лексичної групи. "У

системі наших власних найменувань, що складалась протягом минулих віків, знайшли відображення різні сторони суспільної, господарської, культурної і мовної діяльності народу на різних історичних етапах", – зауважує дослідниця [14: 3].

У наукових публікаціях М. Медвідь-Пахомової розглянуто певні антропонімні формули в українській мові [15; 16].

На думку дослідниці, відбувалася еволюція додаткового компонента у двочленних іменуваннях особи, яка полягала в переході прізвища у спадок. Часткова десемантизація антропоніма давала можливість цьому оніму перейти до нової антропонімної категорії [16: 79].

Соціолінгвістичний аспект вивчення імен виділяємо в працях С. Брайченко [3], С. Павелко [22]. Динаміку власних особових імен досліджували О. Касім [9], І. Скорук [27].

Окремі моменти вивчення українських імен і прізвищ частково відбивають дослідження, присвячені прізвищам. Учені вивчають джерела, способи творення прізвищ. Прізвищеві назви українців у пам'ятках писемності XVII–XVIII ст. досліджували С. Бевзенко [2], І. Єфименко [8], А. Свашенко [24], І. Фаріон [31] та ін.

І. Єфименко вивчала прізвищеві назви в українських пам'ятках XVI ст. Науковиця виявила формальні ознаки українських прізвищ. У праці звернуто увагу на додаткові найменування особи – прізвища, відтопонімні назви, які стали основою для прізвищ. І. Єфименко аналізує прізвищеві назви, похідні від прізвищ. Вони є найцікавішою семантичною групою. Загалом дослідниця констатує, що в XVI ст. уже були прізвищеві назви, що ідентифікували членів однієї родини [8].

І. Фаріон у монографії "Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини кін. XVIII – поч. XIX ст. (з етимологічним словником)" застосовує зовнішній принцип компонентної кількості, що відображає історичний характер становлення

антропонімної формули йменування. А в межах компонентного принципу дослідниця здійснює класифікацію іменувань з огляду на лексико-семантичний характер твірної основи, імовірні мотиви номінації та функціональне навантаження антропонімних формантів. Мовознавиця аналізує двокомпонентні структури, що складаються з першого компонента – власного імени та другого – прізвищевої назви [31: 13].

Висновки та перспективи дослідження. Отже, в українській ономастиці небагато досліджень про прізвища, на ґрунті яких могло здійснюватися вивчення цього класу антропонімів як у синхронії, так і в діахронії.

Актуальними досі є проблеми класифікації неофіційних іменувань: немає єдиної систематизації прізвищ і сімейно-родових назв.

Ономасти по-різному трактують терміни "прізвишко" та "сімейно-родове іменування". **Прізвишком** вважаємо неофіційне йменування, яке дають номінатори особі чи колективові людей за індивідуальними ознаками, а також за спорідненістю і свояцтвом між носієм і членами родини для ідентифікації і конкретизації.

В українській антропоніміці та й в ономастиці інших слов'янських мов немає єдиного підходу до проблеми класифікації неофіційних іменувань. Представники різних шкіл і напрямів неоднаково підходять до її вирішення. Серед усіх проаналізованих класифікацій, запропонованих ученими, найповніше розроблена класифікація П. Чучки. Важливу роль у народнопобутовій системі йменування відіграють сімейно-родові назви. Їх аналіз порушує проблеми переходу індивідуальних прізвищ чи прізвищ по батьковій і материній лінії в спадкові назви. Сімейно-родове іменування за внутрішньою семантикою та структурою не відрізняється від прізвища, але функціонує тільки в усному мовленні.

Положення наукової статті знайдуть застосування в діяльності вищої школи

в процесі опрацювання відповідних тем із сучасної української мови, історії рідного краю, у підготовці спецкурсів і спецсеінарів з української антропоніміки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонюк О. В. Прізвисько як елемент комунікативного акту. Записки з ономастики. Випуск 18. Одеса: ОНУ, 2015. С. 616.
2. Бевзенко С. П. З історії української ономастики (На матеріалах Харківського перепису 1660 р.). *Доповіді та повідомлення Ужгород. ун-ту. Сер. "Філологічна"*. Ужгород: В-цтво Ужгород. ун-ту, 1961. Вип. 7. С. 65–69.
3. Брайтченко С. А. Антропонімічні уподобання мешканців Одеської області: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Одеса, 1999. 18 с.
4. Бучко Г. Є. Неофіційні та сімейно-родові іменування в сучасній антропонімії Бойківщини. *Przezwiiska i przydomki w językach słowiańskich. Część 1.* / Pod redakcją Stefana Warchola. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1998. P. 59–69.
5. Вербоовецька О. С. Неофіційна антропонімія Тернопільщини: дис. на ... канд. філол. наук: 10.02.01. Тернопіль, 2016. 366 с.
6. Грищенко П. П. Прозвища села Лучанки Овручского району Житомирской области. *Вопросы ономастики: Труды Самаркандского гос. ун-та им. А. Навои*. Самарканд, 1974. Вып. 264 (II). С. 23–33.
7. Гумецька Л. А. Нарис словотворчої системи української актової мови XIV–XV ст. К.: Вид-во АН УРСР, 1958. 298 с.
8. Єфименко І. В. Українські прізвищеві назви XVI ст. К.: НАНУ, 2003. 168 с.
9. Касім О. Ю. Про динаміку українських особових імен Одещини. *Мовознавство*. 1990. № 3. С. 26–31.
10. Керста Р. Й. Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування. К.: Наук. думка, 1984. 52 с.
11. Ковалик І. І. Типологія системи словотвору прізвиськ жителів села Млинів Жешівської області ПНР. *Повідомлення української ономастичної комісії*. Вип. 4. К., 1967. С. 15–30.
12. Козубенко І. І. Антропонимия Среднего Полесья (соотношение неофициальных и официальных именованний): автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.02. К., 1988. 25 с.
13. Лесюк М. Прізвиська жителів гуцульських сіл. *Przezwiiska i przydomki w językach słowiańskich. Część 1.* / Pod redakcją Stefana Warchol. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1998. P. 227–240.
14. Масенко Л. Т. Українські імена і прізвища. К.: Т-во "Знання", 1990. 48 с.
15. Медвідь-Пахомова С. М. Динаміка української офіційної антропонімоформули на східнослов'янському фоні. *Українська ономастика*. К., 1998. С. 115–120.
16. Медвідь-Пахомова С. М. Еволюція антропонімічних формул у слов'янських мовах. Ужгород: Ужгор. держ. ун-т, 1999. 247 с.
17. Наливайко М. Я. Неофіційна антропонімія Львівщини: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2011. 19 с.
18. Остап Р. І. Украинская антропонимия первой половины XVII века. Мужские личные имена (на материале Реестра Запорожского Войска 1649 г.): автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Ужгород, 1987. 16 с.
19. Остап Р. І. До походження прізвищевих назв Реєстру (спроба етимологічного словника). Реєстр Війська Запорозького 1649 року. К.: Наук. думка, 1995. С. 517–568.
20. Остап Р. І. Із життя сучасних українських прізвиськ 1. *Українська пропріальна лексика*. К.: Кий, 2000. С. 115–121.
21. Охримович В. Знадоби до пізнання народних звичаїв і поглядів правних. Про сільські прозвища. *Житє і слово*. Львів, 1895. Т. III. С. 302–307.

22. Павелко С. П. Розмовно-побутові варіанти імен у говірках Гуцульщини (чоловічі найменування). Студії з ономастики та етимології / Відп. ред. О. П. Карпенко. К.: НАНУ, 2004. С. 126–138.
23. Павлюк В. А. Становлення неофіційного антропонімікону Вінниччини. Вінниця 2016. 244 с.
24. Свашенко А. О. Антропонімія старої Лохвиччини. *Українська історична та діалектна лексика*. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів: ЛНУ, 2003. Вип. 4. С. 309–317.
25. Сімович В. І. Історичний розвиток українських (здрібнених та згрубілих) чоловічих хресних імен із окремішньою увагою на завмерлі суфікси. Прага, 1931. 9 с.
26. Сімович В. І. Українські йменники чоловічого роду на -о в історичному розвитку й освітленні. *Наук. зб. Українського високого педагогічного інституту ім. М. Драгоманова*. Прага, 1929. С. 11–65.
27. Скорук І. Д. Динаміка антропонімікону м. Луцька в ХХ ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 1999. 16 с.
28. Словник прізвиськ північно-західної України: У 3-х т. / Упорядник Г. Л. Аркушин. Луцьк: РВВ "Вежа" Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009.
29. Степович А. Замітка о происхождении и склонении малорусских фамилий. *Филологические записки*. Воронеж, 1882. Вип. 6. С. 1–7.
30. Сумцовъ Н. Ф. Малорусские фамильные прозвания. *Киевская старина*. 1885. Т. XI. № 2. С. 215–228.
31. Фаріон І. Д. Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці ХVІІІ – початку ХІХ століття (з етимологічним словником). Львів: Літопис, 2001. 371 с.
32. Федотова Н. М. Сучасні прізвиська Луганщини: когнітивна прагматика творення тексту оніма: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2008. 20 с.
33. Франко І. Я. Причинки до української ономастики. К.: Наук. думка, 1982. Т. 36. С. 391–426.
34. Худаш М. А. До питання класифікації українських прізвищевих назв ХІV–ХVІІІ ст. З історії української лексикології. К.: Наук. думка, 1980. С. 96–160.
35. Худаш М. А. З історії української антропонімії. К.: Наук. думка, 1977. 236 с.
36. Чабаненко В. А. Прізвиська Нижньої Наддніпрянщини: У 2-х кн. Запоріжжя, 2005.
37. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття. Вступ та імена: конспект лекцій. Ужгород: Вид-цтво Ужгород. ун-ту, 1970. 103 с.
38. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття: дис. ... на д-ра філол. наук: 10.661. Ужгород, 1969. 987 с.
39. Шульська Н. М. Неофіційна антропонімія Західного Полісся. Луцьк 2011. 20 с.
40. Шульська Н. Словник прізвиськ жителів межиріччя Стиру та Горині. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2008. 164 с.
41. Ястребов В. Малорусские прозвища Херсонской губернии. *Этнографический очерк*. Одесса, 1893. 17 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Antoniuk, O. V. (2015). Prizvysko yak element komunikatyvnoho aktu [A nickname as an element of a communicative act]. *Zapysky z onomastyky*. Vypusk 18. Odesa: ONU. Pp. 6–16. [in Ukrainian].
2. Bevzenko, S. P. (1961). Z istoriyi ukrayins'koyi onomastyky (Na materialakh Kharkivs'koho perepysu 1660 r.) [On the history of Ukrainian onomastics (On the materials of the Kharkiv census of 1660). *Reports and announcements*]. *Uzhhorod. Un-tu. Ser. "Philological"*: Uzhgorod. un-t. Vyp. 7. Pp. 65–69. [in Ukrainian].
3. Braychenko, S. L. (1999). Antroponimichni upodobannya meshkantsiv Odes'koyi oblasti [Anthroponymic preferences of the Odessa region residents]: avtoref. dys. ...

- kand. filol. nauk: 10.02.01. Odesa, 18 p.
4. Buchko, H. Ye. (1998). Neofitsiyni ta simeyno-rodovi imenuvannya v suchasniy antroponimiyi Boykivshchyny. [Informal and family names in modern anthroponymy of Boykivshchyna]. *Nicknames and surnames in Slavic languages. Part 1.* / Edited by Stefan Warchol. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Sklodowskiej]. Pp. 59–69.
 5. Verbovets'ka, O. S. (2016). Neofitsiyna antroponimiya Ternopil'shchyny [Unofficial anthroponymy of Ternopil region]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Ternopil. 366 p. [in Ukrainian].
 6. Hryshchenko, P. P. (1974). Prozvishcha sela Luchanki Ovruchskoho rayona Zhytomirskoy oblasti [Nicknames of the village of Luchanki, Ovruch district, Zhytomyr region]. *Voprosy onomastiki : Trudy Samarkandskoho hos. un-ta ym. A. Navoy.* Samarkand. Vyp. 264 (II). Pp. 23–33. [in Russian].
 7. Humets'ka, L. L. (1958). Narys slovtvorchoyi systemy ukrayins'koyi aktovoyi movy 14-15 st. [Essay on the word-forming system of the Ukrainian act language of the 14-15 c.]. K.: Vyd-vo AN URSS. 298 p. [in Ukrainian].
 8. Yefymenko, I. V. (2003). Ukrayins'ki pryzvyshchevi nazvy 16 st. [Ukrainian surnames of the 16th c.]. K.: NANU. 168 p. [in Ukrainian].
 9. Kasim, O. Yu. (1990). Pro dynamiku ukrayins'kykh osobovykh imen Odeshchyny. [On the dynamics of Ukrainian personal names of Odesa region]. *Movoznavstvo.* № 3. Pp. 26–31. [in Ukrainian].
 10. Kersta, R. Y. (1984). Ukrayins'ka antroponimiya 16 st. Cholovichi imenuvannya [Ukrainian anthroponymy of the 16th c.. Male naming.] K.: Nauk. dumka, 52 p. [in Ukrainian].
 11. Kovalyk, I. I. (1967). Typolohiya systemy slovtvoru pryzvys'k zhyteliv sela Mlyniv Zheshivs'koyi oblasti PNR [Typology of the system of word formation of nicknames of the inhabitants of the village of Mlyniv, Rzeszów region, Poland]. *Povidomlennya ukrayins'koyi onomastychnoyi komisiyi.* Vyp. 4. K., Pp. 15–30. [in Ukrainian].
 12. Kozubenko, Y. Y. (1988). Antroponimiya Sredneho Poles'ya (sootnoshenie neofitsial'nykh i ofitsial'nykh imenovanii) [Anthroponymy of Middle Polisia (ratio of unofficial and official names)]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.02. K. 25 p. [in Russian].
 13. Lesyuk, M. (1998). Pryzvys'ka zhyteliv hutsul's'kykh sil. [Nicknames of residents of Hutsul villages]. *Przezviska i przydomki w językach słowiańskich. Część 1.* / ed. by Stefan Warchol. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Sklodowskiej. Pp. 227–240. [in Ukrainian].
 14. Masenko, L. T. (1990). Ukrayins'ki imena i pryzvyshcha [Ukrainian names and surnames]. K.: T-vo "Znannya". 48 p. [in Ukrainian].
 15. Medvid'-Pakhomova, S. M. (1998). Dynamika ukrayins'koyi ofitsiynoyi antroponimoformuly na skhidnoslov'yans'komu foni [Dynamics of the Ukrainian official anthroponymic formula on the East Slavic background]. *Ukrayins'ka onomastyka.* K. Pp. 115–120. [in Ukrainian].
 16. Medvid'-Pakhomova, S. M. (1999). Evolyutsiya antroponimnykh formul u slov'yans'kykh movakh [Evolution of anthroponymic formulas in Slavic languages]. Uzhhorod : Uzhhor. derzh. un-t. 247 p. [in Ukrainian].
 17. Nalyvayko, M. Ya. (2005). Neofitsiyni naymenuvannya zhinok na Verkhniy Naddnistriyanshchyni [Unofficial names of women in the Upper Transnistria]. *Ukrayins'ka mova.* № 2. Pp. 103–106. [in Ukrainian].
 18. Ostash, R. Y. (1987). Ukrainskaia antroponimiia pervoi poloviny 17 veka. Muzhskie lichnye imena (na materiale Reestra Zaporozhskoho Voiska 1649 g.) [Ukrainian anthroponymy of the first half of the seventeenth century. Male personal names (on the material of the Register of the Zaporozhian Army of 1649)]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01. Uzhhorod. 16 p. [in Ukrainian].
 19. Ostash, R. I. (1995). Do pokhodzhennya pryzvyshchevykh nazv Reyestru (sproba

- etymolohichnoho slovnyka) [On the origin of the surnames of the Register (an attempt at an etymological dictionary)]. *Reyestr Viys'ka Zaporoz'koho 1649 roku*. K. : Nauk. dumka. Pp. 517–568. [in Ukrainian].
20. Ostash, R. I. (2000). Iz zhyttya suchasnykh ukrayins'kykh prizvys'k 1. [On the life of modern Ukrainian nicknames 1.] *Ukrayins'ka propriial'na leksyka*. K. : Kyu. Pp. 115–121. [in Ukrainian].
 21. Okhrymovych, V. (1895). Znadoby do piznannya narodnykh zvyhayiv i pohlyadiv pravnykh. Pro sil'ski prozvyshcha [Means to learn about folk customs and legal views. On rural nicknames]. *Zhytye i slovo*. L'viv. Vol. III. Pp. 302–307. [in Ukrainian].
 22. Pavelko, S. P. (2004). Rozmovno-pobutovi varianty imen u hovirkakh Hutsul'shchyny (cholovichi naymenuvannya) [Conversational and everyday variants of names in the dialects of the Hutsul region (male names)]. *Studiyyi z onomastyky ta etymolohiyi* / ed. by O. P. Karpenko. K.: NANU. Pp. 126–138. [in Ukrainian].
 23. Pavliuk, V. A. (2016). Stanovlennia neofitsiinoho antroponimikonu Vinnychchyny [The rise of unofficial anthroponymy of Vinnytsia region]. Vinnytsia. 244 p.
 24. Svashenko, A. O. (2003). Antroponimiya staroyi Lokhvychchyny [Anthroponymy of the old Lokhvychchyna]. *Ukrayins'ka istorychna ta dialektna leksyka*. L'viv. nats. un-t im. I. Franka. L'viv: LNU. Vyp. 4. Pp. 309–317. [in Ukrainian].
 25. Simovych, V. I. (1931). Istorychnyy rozvytok ukrayins'kykh (zdribnilykh ta zhrubilykh) cholovichykh khresnykh imen iz okremishn'oyu uvahoyu na zavmerli sufiksy [Historical development of Ukrainian (diminutive and derogatory) male names with special attention to dead suffixes]. Praha. 9 p. [in Ukrainian].
 26. Simovych, V. I. (1929). Ukrayins'ki imennyky cholovichoho rodu na -o v istorychnomu rozvytku y osvittleni [Ukrainian masculine nouns on -o in historical development and coverage]. *Nauk. zb. Ukrayins'koho vysokoho pedahohichnoho instytutu im. M. Drahomanova*. Praha. Pp. 11–65. [in Ukrainian].
 27. Skoruk, I. D. (1999). Dynamika antroponimikonu m. Luts'ka v 20 st. [Dynamics of the anthroponymicon of Lutsk in the twentieth century]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Kyiv. 16 p. [in Ukrainian].
 28. Slovyk prizvys'k pivnichno-zakhidnoyi Ukrayiny (2009). [Dictionary of nicknames of north-western Ukraine]: in 3 vol. / arranged by H. L. Arkushyn. Luts'k: RVV "Vezha" Volyn. nats. un-tu im. Lesi Ukrayinky. [in Ukrainian].
 29. Stepovych, A. (1882). Zametka o proiskhozhdenii i sklonenii malorus'kikh familiy [A note on the origin and declension of Malorussian surnames]. *Fylohohycheskye zapysky*. Voronezh. Vyp. 6. Pp. 1–7. [in Russian].
 30. Sumtsov, N. F. (1885). Malorusskie famil'nye prozvaniiia [Malorussian surnames]. *Kyevskaya staryna*. T. 11. № 2. Pp. 215–228. [in Russian].
 31. Farion, I. D. (2001). Ukrayins'ki prizvyshchevi nazvy Prykarpats'koyi L'vivshchyny naprykintsi 18 – pochatku 19 stolittya (z etymolohichnym slovnykom) [Ukrainian surnames of Prykarpattia Lviv region aof late 18th – early 19th century (with etymological dictionary)]. L'viv: Litopys. 371 p. [in Ukrainian].
 32. Fyedotova, N. M. (2008). Suchasni prizvys'ka Luhanshchyny: kohnityvna prahmatyka tvorennia tekstu onima [Modern nicknames of Luhansk region: cognitive pragmatics of onym text creation]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01. Kharkiv. 20 p. [in Ukrainian].
 33. Franko, I. Ya. (1982). Prychynky do ukrayins'koyi onomastyky [Reasons for Ukrainian onomastics]. K.: Nauk. dumka, 1982. Vol. 36. Pp. 391–426. [in Ukrainian].
 34. Khudash, M. L. (1980). Do pytannya klasyfikatsiyi ukrayins'kykh prizvyshchevykh nazv 14–18 st.[To the question of classification of Ukrainian surnames of the 14–18 c.]. *Z istoriyi ukrayins'koyi leksykolohiyi*. K. : Nauk. dumka. Pp. 96–160. [in Ukrainian].
 35. Khudash, M. L. (1977). Z istoriyi ukrayins'koyi antroponimiyi [On the history of Ukrainian anthroponymy]. K.: Nauk. dumka. 236 p. [in Ukrainian].
 36. Chabanenko, V. A. (2005). Prizvys'ka Nyzhn'oyi Naddnipryanshchyny [Nicknames of

- the Lower Dnieper region]: In 2 vol.. Zaporizhzhya. [in Ukrainian].
37. Chuchka, P. P. (1970). Antroponimiya Zakarpattya. Vstup ta imena: konspekt lektsiy [Anthroponymy of Transcarpathia. Introduction and names: lecture notes]. Uzhhorod: Vyd-tstvo Uzhhorod. un-tu. 103 p. [in Ukrainian].
38. Chuchka, P. P. (1969). Antroponimiya Zakarpattya [Anthroponymy of Transcarpathia]: avtoref. dys. ... d-ra. filol. nauk: 10.661. Uzhhorod. 987 p. [in Ukrainian].
39. Shulska, N. M. (2011). Neofitsiina antroponimiia Zakhidnoho Polissia [unofficial anthroponymy of the Western Polissya]. Lutsk. 20 p.
40. Shul's'ka, N. (2008). Slovnyk prizvys'k zhyteliv mezhyrichchya Styru ta Horyni [Dictionary of nicknames of the inhabitants of the interfluve of the Styr and Horyn rivers]. Lutsk: Volyns'ka oblasna drukarnya. 164 p. [in Ukrainian].
41. Yastrebov, V. (1893). Malorusskie prozvishcha Khersonskoi gubernii. Etnograficheskiy ocherk [Malorussian nicknames of the Kherson province. Ethnographic essay]. Odessa. 17 p. [in Russian].

Стаття надійшла до редколегії: 16.09.2022

Схвалено до друку: 25.11.2022